

Hoe Appollonius weder omme quam tot Tharsien, daer hi vanden prince Stranguilio minlick ontfanghen wort, ende hoe bi sijn dochter beval den prince Stranguilio ende Dyonisiades, sijnder huysvrouwen, ¹ ende bi woude van daer reysen doer menich lant als een groot coepman.

[14]

[D]ie wijle dat dit aldus gheschiede, soe reysde Appollonius [vast] ² in die zee ende quam met sijn scep tot ³ Tharsien. ⁴ Hij ghin[c]k ⁵ uut scep nae Stranguiliones huse ⁶ ende Dyonisiades ho-[d4v]ve. ⁷ Hi wort daer lieflick ontfanghen, ende hi vertelde hem aldaer die wederspoot, voerspoot ende aventure die hem gheboert was sint dat hi lest van daer scheyde, ende hoe dat sijn vrouwe gestorven was inder zee, maer dat hi van haer ghehouden hadde een jonghe dochter, daer hi seer blide om was. ⁸ “Ende daer om, want ick mijn betrouwen ghehelick in u heb, soe wil ic u segghen wat mijn meyninge is. ⁹ Ick en wil niet reysen om te ontfanghen dat conincrick van Anthiochien, dat na mij ghehouden wort, ende ic en wil niet weder om tot mijn swagher, ¹⁰ mijn wijfs vader, den coninck, wyes dochter dat ic in die zee verloren heb, maer ick wil reysen over al recht of ick een groot coepman ware. ¹¹ Daer om soe beveel ick u mijn dochter op te voeden

1. huysvrouwen: echtgenote

2. Ontbreekt in Snellaert 1493 — toegevoegd op basis van *Die gesten van Romē*.

3. *Die gesten van Romē*, ed. Leeu 1481: an die stat van Tharssien

4. *Gesta romanorum*, ed. Leeu 1480: [28] Inter hec dum appollonius nauigat cum ingenti luctu gubernante deo applicuit tharso

5. Snellaert 1493: ghintk

6. Stranguiliones huse ende Dyonisiades hove: het huis annex hof van Stranguilio en Dyonisiades

7. *Gesta romanorum*, ed. Leeu 1480: et descendens a rati: petijt domum stranguilionis et dyonisiadis:

8. *Gesta romanorum*, ed. Leeu 1480: quos cum salutasset: omnes casus suos exposuit ei dicens Cum dolore mortua est coniunx mea. tamen filia est seruata de qua gaudeo

9. *Gesta romanorum*, ed. Leeu 1480: et ideo sicut in vobis confido

10. swagher: schoonvader

11. *Gesta romanorum*, ed. Leeu 1480: amissum regnum quod mihi seruatur accipere [n]olo. Neque ad socerum reuertar cuius in mare perdidit filiam sed agam potius opera mercatoris. — *Gesta romanorum*, ed. Leeu 1480: volo — zo ook in Ulrich Zel, Keulen ná

met u dochter Philomasia, ¹ ende ick bidde u dat ghi mij[n] ² dochter haeren naem gheeft ter eren van deser stadt Tharsia, ende ic sal u laten mijns dochters minne of voetster, diese bewaren sal.” ³

Als Appollonius dit aldus geseit hadde, soe leverde hi hem sijn jonghe dochter met groten scat: gout, silver ende costelike cleeder, ende hi swoer dat hi sinen baert niet en soud[e] ⁴ laeten sceeren, [haer of naghelen corten], ⁵ ter tijt toe dat hi sijn dochter gehilict ⁶ hadde. ⁷

Si verwonderden alle gader die dit hoerden, dat Appol[l]onius ⁸ alsoe swaren eet swoer, ende si loefden ⁹ hem dat sij sijn dochter met groter naerstticheyt ¹⁰ op souden voeden. ¹¹

Appollonius ghinck te scepe ende seylde in verde, ¹² vreemde [e1r] conincrijcken. ¹³

1472, Johan van Westfalen, Leuven 1484 en de edities Keller 1842 en Oesterley 1872 — verbeterd naar Kortekaas 2004, waar zowel Recensio A als B “nolo” lezen — in handschrift (en druk) is er vaak weinig of geen verschil zichtbaar tussen ‘nolo’ en ‘uolo’. Er staat wat je hersens lezen, niet wat je ogen zien.

1. De naam van de dochter ontbreekt op deze plaats in de antieke roman in Recensio A. Recensio B leest hier: Philotimiade, een verbogen vorm van Philotimias (door Kortekaas 2004 vertaald als ‘Miss Dignity’. Elders in Recensio A wordt zij Philomusia genoemd.

2. Snellaer 1493: miju

3. *Gesta romanorum*, ed. Leeu 1480: vobis com-[o1va]mendo filiam meam vt cum filia vestra philomacia nutriatur nomine et vt filia mea vocetur tharsia. Preterea vxoris mee nutricem ligosidem nomine curam tue puelle custodire volo.

4. Snellaert 1493: souden — verbeterd naar *Die gesten van Romem* — Een Hollandse eigenaardigheid en het gevolg van de gewoonte om de slot-n niet uit te spreken.

5. Ontbreekt in Snellaert 1493 — toegevoegd op basis van *Die gesten van Romem* — dit als teken van rouw (maar ook van waanzin).

6. gehilict: uitgehuwelijkt

7. *Gesta romanorum*, ed. Leeu 1480: Hec dicens tradidit strangulioni infantem deditque aurum argentum et vestes copiosas et iuravit neque barbam neque capillos nec vngulas tonsurum nisi prius filiam suam dedisset in matrimonium

8. Snellaert 1493: appolionius

9. loefden: beloofden

10. naerstticheyt: oplettendheid

11. *Gesta romanorum*, ed. Leeu 1480: At illi stupentes quod tam grauiter iurauerat cum magna diligentia educaturos se puellam repromittunt

12. verde = verre

13. *Gesta romanorum*, ed. Leeu 1480: Appollonius autem nauim ascendit et ad longinquos regiones nauigabat

Daer en binnen als Tharsia wijf ¹ jaer out was, soe wort si ter scolē gheset om te leeren vrye consten ² met Philomasia, Stranguilionis dochter, die seer van eender oude waren. ³

Doe Tharsia .XIIIJ. jaren ⁴ out was ende quam uuter scolē, soe vant sij haer voetster ende mijnne Ligosidem, die haesteliken ⁵ sieck gheworden was. ⁶ Si ghinc bi haer sitten ende vraechde die sake ⁷ haerre siecte. ⁸ Die minne antwoerde ende seide tot Tharsia: “Luistert ende hoert nauwe toe, goede dochter, wat ic u seggen sal, ende onthout dat wel in u herte! ⁹ Wye meenstu dat dijn vader, moeder of lantscap ¹⁰ is?” ¹¹

Si antwoerde: “Dit is myn lantscap, daer ic gheboren ben, die stadt van Tharsien, daer ic minen naem van voere. Stranguilio is mijn vader ende Dyonisiades mijn moeder.” ¹²

1. wijf = vijf — in haar vijfde levensjaar, hier de leeftijd waarop een kind ophoudt onnozel te zijn. Dat Tharsia naar school gaat, zal door de middeleeuwse lezers als bijzonder ervaren zijn. Middeleeuwse meisjes gingen niet naar school en kregen slechts bij hoge uitzondering privé onderwijs. Ook de kleine Blancheflor, de geliefde van Floire / Floris, ging naar school (om Latijn te leren en te leren schrijven), wat een aanwijzing is dat deze teksten zich primair op een publiek van scholieren richtten. ‘Normale’ middeleeuwse jongens waren toch vooral geïnteresseerd in zinvol geweld of hun biologische vader.

2. vrye consten: de septem artes liberales / de zeven vrije kunsten, de universele (alfa + beta) intellectuele opleiding die elke zichzelf respecterende vrije Romeinse burger genoot, gedurende de Middeleeuwen de academische vooropleiding van een specialistische studie als rechten of theologie.

3. *Gesta romanorum*, ed. Leeu 1480: [29] Interea puella tharsia expleta quinquennis studijs liberalibus traditur vna cum philomacia filia eorum coetanea sua

4. .XIIIJ. jaren: in haar veertiende levensjaar was — hier de leeftijd ,waarop een meisje volwassen wordt.

5. haesteliken: plotseling

6. *Gesta romanorum*, ed. Leeu 1480: Cumque ad xiiij annos venisset reuersa de auditorio inuenit nutricem suam ligozidem subitaneam i[nu]alitudinem incurrisse — *Gesta romanorum*, ed. Leeu 1480: in valitudinem

7. sake: oorzaak

8. *Gesta romanorum*, ed. Leeu 1480: et sedens iuxta eam causas infirmitatis explorat

9. *Gesta romanorum*, ed. Leeu 1480: Cui nutrix Audi bona filia verba mea et in corde tuo reserua.

10. lantscap: land van herkomst

11. *Gesta romanorum*, ed. Leeu 1480: Quem putas tu patrem aut matrem vter patriam?

12. *Gesta romanorum*, ed. Leeu 1480: Ait puella. Patriam tharsum patrem stranguilionem

Die voetster versuchte ende seide: “Hoer, dochter, ende leert van my nu waen ¹ ghi gheboren sijt ende van wat gheslacten ² ghi ghe[comen] ³ sijt, op dat ghi na mijnre doot weten moecht wat gi doen selt. ⁴ Ghi hebt eenen vader, gheheten Appollonius, een prince van Thyro. ⁵ U moeder hiet Lucina, ⁶ Altistratus des conincx dochter. ⁷ Als u dese ter werelt baerde in die zee, soe starf si van u, ende u vader Appollonius leydese in een starcke kiste, vercyert als een coningynne toe behoerde, met ve[el] ⁸ scats ende costelicheits ende settese in die zee om te lande te comen daert God gave. ⁹ Daer na quam u [e1v] vader met sijn sceepen aen dese stat, ende hi heeft u met mi bevoelen ¹⁰ desen heer Stranguilio ende Dionisiades, sijn wyf, te bewaren. ¹¹ [Tyrus] ¹² Appollonius, u vader, die swoer doe ter tijt dat hi sinen baert nyet en

matrem dyonisiadem

1. waen: van waar

2. gheslacten = gheslachten

3. Snellaert 1493: gheboeren (perseveratie) — verbeterd naar *Die gesten van Romem*.

4. *Gesta romanorum*, ed. Leeu 1480: Nutrix ingemuit et ait. Audi filia originem natalium tuorum vt scias quomodo post mortem meam agere debeas. — De zoogmoeder is blijkbaar ten strengste verboden om haar zoogdochter in te lichten over haar échte ouders, maar nu zij op sterven na dood is, kan zij eindelijk vrijuit spreken. Om de claim van Stranguilio, maar vermoedelijk vooral van Dyonisiades, te begrijpen, moeten wij ervan uitgaan dat Tharsia een uitzonderlijk mooi meisje is, en dat de pleegouders / pleegmoeder daarom wil doen voorkomen dat Tharsia hun eigen dochter is. Maar de bedriegster wordt bedrogen nu de schoonheid van Tharsia Philomasia lelijk maakt.

5. *Gesta romanorum*, ed. Leeu 1480: Est tibi pater nomine appollonius

6. In de antieke roman is de moeder naamloos, maar werd tijdens de bevalling op zee Lucina, de godin van de geboorte, opgevoerd, Kortekaas 2004, Recensio A: “nono mense cogente Lucina”, Recensio B: “septimo mense cogente Luc<ina>”. De naam is nu op de moeder overgegaan. Moeilijk te zeggen of hier sprake is van een geheugenfout of de behoefte om te demythologiseren.

7. *Gesta romanorum*, ed. Leeu 1480: et mater lucina altistratis regis filia

8. Snellaert 1493: velle — verbeterd naar *Die gesten van Romem*.

9. *Gesta romanorum*, ed. Leeu 1480: Que cum te pareret statim preclusa spiritu mortua est Quam pater tuus appollonius effecto loculo cum ornamentis regalibus in mare misit. Et .xx. sistercias auri posuit sub caput et vbicunque esset deuoluta illa in auxilium eius fuissent nauis quoque luctantibus ventis cum patre tuo lugente et te in cunabilis posi-
[o1vb]ta peruenit ad hanc ciuitatem.

10. bevoelen: toevertrouwd

11. *Gesta romanorum*, ed. Leeu 1480: hijs ergo hospitibus stranguilioni et dyonisiada vna mecum te commendauit

12. Ontbreekt in Snellaert 1493 — toegevoegd op basis van *Die gesten van Romem*.

soude laten sceren, haer noch naeghelen corten, ter tyt toe dat hi u uut ghehijlic hadde. ¹ Daer om soe vermaene ick u: Ist dat u Stranguilio of sijn wijf eneghe moyenisse ² of last doen, soe loept op die plaetse. ³ Daer suldi vinden staen een beelt van u vader. ⁴ Grijpt dat in u armen ende roept met luder stemmen: ‘Ic ben des heren dochter, daer dit beelt nae gemaect is!’ ⁵ Soe sullen die burghers ghedachtih ⁶ wesen dat goet dat u vader hem ghedaen heeft, ende wrekent aen die ghene die u misdoen.” ⁷

Tharsia seyde: “O, goede minne, God wilt u loenen dat ghi mi dit te kennen ghegheven hebt, want haddi mi dit niet gheseit, dat kenne God, soe en soude ic niet gheweeten hebben van waen dat ic gheweest hadde of wije mijn ouders gheweest waren.” ⁸

Ende die wijle dat sij aldus te samen spraken, soe gaf die minne haren gheest. ⁹

Tharsia dede haer voetsters lichaem eerliken ¹⁰ begraven ende bescreydese, rouwe draghende een jaer lanck. ¹¹ Daer nae toech sij weder haer costelicke cleder aen. ¹² Sij ghinck ter scoelen ende leerde

1. *Gesta romanorum*, ed. Leeu 1480: Tyrus appollonius votum que fecit nec barbam nec capillos nec vngues tonsuros nisi prius te nuptui traderet

2. moyenisse of last doen: overlast bezorgen, lastig vallen

3. *Gesta romanorum*, ed. Leeu 1480: nunc autem moneo si post mortem meam hospites quos parentes appellas iniuriam aliquando tibi forte fecerint ascende in forum — plaetse: marktplein

4. *Gesta romanorum*, ed. Leeu 1480: et ibi inuenies statuam patris tui stantem

5. *Gesta romanorum*, ed. Leeu 1480: apprehende illam et clama filia eius sum cuius est hec statue.

6. Snellaert 1493: ghedachtih

7. *Gesta romanorum*, ed. Leeu 1480: Ciues vero memores beneficiorum patris tui iniuriam tuam vindicabunt.

8. *Gesta romanorum*, ed. Leeu 1480: [30] Cui tharsia. Cara nutrix deum testor si ista mihi non dixisses vnde essem penitus nescirem

9. *Gesta romanorum*, ed. Leeu 1480: et cum adinuicem loquerentur nutrix emisit spiritum.

10. eerliken: eervol

11. *Gesta romanorum*, ed. Leeu 1480: Tharsia vero corpus nutricis sue sepeliuit et per totum annum eius mortem lugebat

12. *Gesta romanorum*, ed. Leeu 1480: post vero induit priorem dignitatem

in die seven vrije consten. ¹ Ende als si uuter scolen quam, soe visiteerde sij haers minnen graf met een ampulle wijns. ² So riep si [daer] ³ haer ouders. ⁴

Het geboer-[e2r]den op een tijt dat Dyonisiades met haer dochter ende met Tharsia over die marct ghinck. ⁵ Ende als dese burghers sagen die schoenheit ende vercijerheit ⁶ van Tharsia, soe seiden si: “Salich is die vader die alsulcken dochter heeft. ⁷ Mer [die ander], ⁸ Philomasia die schijnet seer leelick te sijn overmits Tharsien schoenheit.” ⁹

-
1. *Gesta romanorum*, ed. Leeu 1480: petijt scolas ad studia liberalia
 2. *Gesta romanorum*, ed. Leeu 1480: et dum de scolis reuerteretur non prius cibum sumpsisset antequam nutricis monumentum introisset ferens ampullam vini ingrediebatur — ampulle wijns: de ampul met wijn maakt deel uit van een offerritueel, waarmee Tharsia de geesten van haar overleden (althans dat denkt zij) ouders oproept.
 3. Ontbreekt in Snellaert 1493 — toegevoegd op basis van *Die gesten van Romem*.
 4. *Gesta romanorum*, ed. Leeu 1480: et ibi manens parentes suos vocabat.
 5. [31] Et dum hec agerentur quadam die dionisiades cum filia sua philomacia transibat per forum.
 6. schoenheit ende vercijerheit: haar uiterlijke schoonheid en haar mooie kleren en sieraden
 7. *Gesta romanorum*, ed. Leeu 1480: Videntes omnes ciues speciem tharsie et ornamentum dixerunt Felix pater cuius filia tharsia est
 8. Ontbreekt in Snellaert 1493 — toegevoegd op basis van *Die gesten van Romem*.
 9. *Gesta romanorum*, ed. Leeu 1480: Illa vero et que adheret ei turpis est et dedecor — Dat Tharsia veel mooier is dan Philomacia komt niet zozeer omdat zij mooiere kleren of sieraden draagt, maar omdat zij hoger geboren is en van edeler aard.